

معاونت توسعه مدیریت و منابع

بسته آموزشی مدیران و کارکنان

جهاد تبیین

شماره یک

آذر ماه ۱۴۰۱

رهبر معظم انقلاب اسلامی حضرت آیت الله خامنه‌ای (مد ظله العالی):

جهاد تبیین یک فریضه قطعی و فوری است.

پیشگفتار

رهبر فرزانه انقلاب اسلامی ایران (مد ظله العالی) با اشاره به جنگ ترکیبی و جهاد تبیین و روایت، «جهاد تبیین» را یک فریضه‌ی قطعی و یک فریضه‌ی فوری خواندند به این معنی که هر کس می‌تواند باید در این زمینه اقدام کند و به اهمیت و جایگاه آن و آثاری که تبیین حقایق در جامعه دارد بپردازد؛ از جمله جلوگیری از تحریف، ایجاد گفتمان، از بین رفتن مشکلات. جهاد تبیین، الگوها و الزاماتی اخلاقی دارد که در صورت رعایت آن‌ها، اثربخش خواهد بود. شرایط فعلی جامعه باعث شده ضرورت "جهاد تبیین" اهمیت مضاعفی پیدا کند. از نظر مقام معظم رهبری (مد ظله العالی) جهاد تبیین، مهم‌ترین عرصه جهاد است؛ زیرا اکنون دشمن با دستگاه‌های رسانه‌ای و خبری دست به جنگ روانی زده است تا با وارونه جلوه دادن واقعیت‌ها، رابطه مؤمنانه مؤمنین را قطع کند. از این رو باید با تبیین و روشنگری، حقیقت‌ها را برای همگام بیان کرد. از این رو باید ایمان، تقوا و توکل به خدا را در وجود خود تقویت کرد؛ زیرا ایمان، تقوا و توکل بر خدا جزء اصول اساسی تبیین و روشنگری است.

البته در مسیر جهاد تبیین و رسالت روشنگری باید مراقب شایعات بود تا بذر نا امیدي نپاشید. بنابراین، تحقیق درباره مسایل، از اصول اولیه تبیین است؛ زیرا بنابر دستورات اسلامی نباید از آنچه به آن علم نداریم، پیروی کنیم: **وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ**. یکی از الزامات جهاد تبیین و رسالت روشنگری، هم‌راستا بودن محتوای ارایه شده با نقشه کلان محتوایی انقلاب است چرا که هم‌افقی با ولی جامعه یک اصل مهم است. از این رو در تبیین حقیقت باید از نظرات بزرگان و اندیشمندان بهره برد. از آنجا که آموزش زیربنای آگاهی بخشی در سازمان است بر آن شدیم ضمن بکارگیری محتوای مناسب و به‌روز، یک بسته آموزشی به صورت ماهیانه تهیه و در اختیار مدیران و کارکنان نظام سلامت قرار گیرد و آموزش ضمن خدمت همسو با نیاز جامعه و سازمان متحول شود. امید که در ظل توجهات حضرت ول عصر (عج) در این راه ثابت قدم بمانیم.

دکتر سید ابوالفضل هاشمی اصل

معاون توسعه مدیریت و منابع

جهاد تبیین موضوعی است که ماه‌های اخیر در بیانات حضرت آیت‌الله خامنه‌ای (مدظله) بارها مورد تأکید و اشاره قرار گرفته است و رهبر معظم انقلاب اسلامی ابعاد مختلف آن را توصیف کرده‌اند. «جهاد تبیین» یک فریضه‌ی قطعی و فوری است و هر کسی که می‌تواند باید اقدام کند. خطابی عمومی که همه افراد جامعه در جنگ رسانه‌ای دشمن علیه حقایق انقلاب اسلامی مردم ایران، مخاطب آن هستند و میتوانند ایفای نقش کنند؛ اگرچه مسئولین در این زمینه وظایف سنگین‌تری بر دوش دارند.

نخستین مرتبه نیست که رهبر انقلاب، مفهوم و اصطلاح «جهاد تبیین» را مطرح کردند. ایشان در طی سال‌های قبل بارها این تعبیر را به کار بردند؛ ضمن اینکه واژه تبیین هم بارها در بیانات ایشان و در مباحث متفکران انقلاب اسلامی مطرح شده است. تبیین به معنای روشنگری و بیان حقیقت و واقعیت است. در حقیقت آنچه در تبیین مدنظر است، زدودن غبار بدفهمی، تحریف و کج‌فهمی از مفاهیم و معارف انقلاب اسلامی و همچنین فهمیدن تحلیل‌های نادرست، غلط و مغرضانه از رویدادها و پیشگیری از تحریف و دریافت نادرست است؛ بنابراین، تبیین در جهت روشنگری است، بدون جهت‌گیری خاصی که بخواهیم مطلبی را توجیه کنیم یا امر نادرستی را درست جلوه دهیم.

اگر بخواهیم تبیین را در معارف اسلامی ریشه‌یابی کنیم، مشاهده می‌کنیم که اصولاً پیامبران برای تبیین آمده‌اند؛ تبیین حقایق عالم، تبیین وجود خود انسان، تبیین ظرفیت‌های انسان، تبیین راهی که باید برود. به همین جهت، یکی از نام‌های قرآن کریم بیان است: «هَذَا بَيَانٌ لِلنَّاسِ»؛ قرآن تبیین‌کننده‌ای برای مردم است. رهبر انقلاب از موضع اسلام‌شناس معتقد به معارف انقلاب و اسلام و معارف اسلامی می‌خواهد خط تبیین‌گری پیامبران و امامان را

ادامه

دهد.

انقلاب اسلامی هم نتیجه تبیین گسترده و عمیق بود که در جامعه شکل گرفت. حضرت امام (ره) حقایق کشور و اسلام را تبیین کرد و واقعیاتی را که در رژیم پهلوی اتفاق می افتاد و آن‌ها مخفی می کردند، مورد روشنگری قرار داد؛ بنابراین، تبیین مبنای تفکر انقلاب اسلامی و امتداد آن است؛ یعنی اگر بخواهیم جامعه در مسیر پیشرفت و تعالی حرکت کند، این حرکت بدون حضور مردم ممکن نیست. اگر بخواهیم مردم و جوانان با انقلاب باشند، باید این تبیین را به گونه‌ای فراگیر، مستند و مستدل انجام دهیم. اینکه بعضی‌ها تعریف تبیین را تحریف کردند و به معنای پوشاندن حقایق یا توجیه اشتباهات به کار برده‌اند، برداشت کاملاً نادرستی است و باید این برداشت را اصلاح کرد. نکته مهم دیگر اینکه باید این مفهوم را در کنار سایر مفاهیمی که رهبر انقلاب بر روی آن تأکید دارند، تعریف کنیم.

رهبر معظم انقلاب بر روی مفاهیمی مانند تحول، کار فرهنگی و گفتمان‌سازی، نقد منصفانه و مطالبه‌گری تأکید دارند. اگر تبیین را در کنار این مفاهیم قرار دهیم، مشخص می‌شود که معنای عمیق آن چیست. در این صورت، تبیین مقدمه‌ای خواهد بود برای اصلاح، تحول و مطالبه درست. از سوی دیگر، تبیین یکی از راهکارهای جذب حداکثری در برابر طرد و راندن کسانی است که احیاناً برداشت صحیحی از حقایق انقلاب و جامعه ندارند و بر اثر تبلیغات و القانات دیگران، دچار تحلیل غلط از واقعیات می‌شوند. به هر حال، عده‌ای هستند که اگر کسانی با آن‌ها هم‌نظر نباشند، آن‌ها را طرد می‌کنند؛ حتی ممکن است کسانی به نام انقلابی‌گری، عده‌ای را طرد کنند یا بعضاً برخورد تهدیدآمیز داشته باشند و چنین افرادی را ضدانقلابی تلقی کنند! تبیین در مقابل این تلقی‌ها قرار دارد. تبیین به این معناست که در برابر افرادی که دریافت درستی از انقلاب، مفاهیم انقلاب، پیشرفت‌ها و پسرقت‌های آن ندارند، روشنگری انجام گیرد و به‌عنوان یک راهبرد برای انقلاب، نظام، جامعه و یک کار مستمر تلقی شود. جهاد به معنای تلاش و کوشش جدی است. منتها جهادی که در اسلام مطرح است، تلاش و کوشش جدی در برابر دشمن است. نمونه برجسته آن جهاد نظامی و جهاد در میدان رزم است. البته در عرصه‌های اقتصادی، فرهنگی، تربیتی و ... نیز به کار می‌رود؛ چون بعضی از عرصه‌ها و ابعادی که نیاز به تبیین دارد، به تلاش جدی و مایه گذاشتن

هم نیاز دارد. در این صورت تبیین به جهاد تبدیل می‌شود؛ جهادی که وظیفه همه به‌خصوص علما، اساتید، نخبگان و رسانه‌هاست. زمانی که ابهام و تردیدی در برخی اذهان ایجاد می‌شود و شرایط، شرایط فتنه‌انگیزی و تحریف توسط دشمنان است، اگر کسی بخواهد سخنی بگوید و حقیقتی را تبیین کند، باید متحمل هزینه معنوی و حیثیتی شود و شجاعت و صراحت در اعلان مواضع برای او هزینه‌بر است. اینجا جهاد لازم است. اگر بعضی افراد موجه در قضایای فتنه ۸۸ به میدان می‌آمدند و واقعاً آنچه واقعیت داشت بیان می‌کردند، خسارات جامعه کاهش پیدا می‌کرد. تنزه‌طلبی و محافظه‌کاری و ملاحظه‌کاری مانع «جهاد تبیین» است. گاهی سخن حق در جامعه در برابر یک جریان نادرست نیاز به جهاد جدی و نوعی از خودگذشتگی دارد. این شرایط «جهاد تبیین» را توجیه می‌کند. گاهی تصورات نادرست باعث می‌شود کسی فکر کند اگر در این مقطع حرفی بزند که حرف حقی هم هست و خودش هم به آن اعتقاد دارد، ولی ممکن است طرف‌دارانش ریزش کنند یا او را به تحجرگرایی متهم کنند، در اینجا باید با شجاعت، منطق و استدلال وارد شد. «جهاد تبیین» در مقابله با محافظه‌کاری است؛ چون اساساً جهاد حرکتی انقلابی است بر ضد محافظه‌کاری، نه اینکه «جهاد تبیین» ما را به‌سوی محافظه‌کاری سوق دهد که اشکالات را نبینیم! «جهاد تبیین» هرگز مغایرتی با نقد وضعیت ندارد و نه تنها نمی‌خواهد همه روش‌ها، اقدامات و برنامه‌ها را تلقی به قبول کند، بلکه معایب را هم می‌بیند؛ بنابراین، این برداشت‌های غلط از مفهوم «جهاد تبیین» را باید اصلاح کنیم.

نکته مهم دیگر این است که ما به تبیین اثربخش نیاز داریم؛ همان‌گونه که در جهاد نظامی کسی که می‌خواهد جهاد کند باید محاسبه‌گرانه و با برنامه وارد شود، تبیین هم همین‌طور است. حرکت آتش‌به‌اختیار به این معنا نیست که حرکت ناپخته، خام و بدون محاسبه انجام گیرد، بلکه باید کار محاسبه‌شده و عقلانی باشد. عقلانیت، بستر مشترک برای همه این مفاهیم و همه تحرکاتی است که در انقلاب اسلامی انجام می‌شود؛ چون انقلاب اسلامی انقلاب عقلانی است. اگر کسی به گوشه‌ای از فعالیت‌های کشور، نظام و انقلاب نقد دارد، باید بداند که انقلاب، عقلانی است و می‌توان با آن گفت‌وگو کرد؛ همان‌گونه که در آغاز بیانیه «گام دوم» تأکید شده انقلاب

اسلامی باید بماند، اما اینکه چگونه بماند هم برایش مهم است؛ یعنی انقلاب اسلامی استمرار و تقویت خود را در بستر عقلانیت، مردم‌سالاری، منطق و پیشرفت‌گرایی تعریف می‌کند. به همین دلیل، اثربخشی تبیین هم بسیار مهم است. در تبیین اثربخش باید به ظرفیت مخاطب، منطق مخاطب، باورپذیر بودن تبیین، مستدل بودن توجه کرد. البته تبیین در فضای تعاملی و اعتماد‌آمیز مبتنی بر اندیشه‌ورزی، بسیار اثرگذارتر خواهد بود. مردمی بودن تبیین، یعنی تبیین رسالتی است که هرکسی در هر جایی باید آن را انجام دهد. البته کسانی که از نخبگان جامعه به حساب می‌آیند، دستگاه‌هایی که برد بیشتری دارند در این زمینه بسیار بیشتر از دیگران مسئول‌اند. در یک‌سری عرصه‌ها، رسانه ملی باید «جهاد تبیین» کند و جهادگونه وارد شود یا سایر رسانه‌ها و مراکز پژوهشی، آموزشی و تربیتی باید وارد شوند؛ بنابراین، باید توجه کرد که در «جهاد تبیین» به دنبال تبیین اثربخش باشیم. نکته آخر هم اینکه لایه اساسی مخاطبان تبیین، نخبگان و مسئولان هستند. اتفاقاً در مواجهه با نخبگان، مسئولان، روشن‌فکران، عالمان دینی و کسانی که در مسند هدایت مردم قرار دارند، «جهاد تبیین» ارزش مضاعف پیدا می‌کند؛ زیرا مجاهدت مضاعفی لازم است تا فردی که در رأس دستگاه تبلیغی یا رسانه‌ای است، مطلب برایش روشن شود و او بتواند برای دیگران روشن‌گری کند؛ بنابراین، یکی از مهم‌ترین مخاطبان تبیین، نخبگان، مسئولان و مدیران هستند. رهبر معظم انقلاب شخصاً بزرگ‌ترین «جهاد تبیین» را انجام دادند. صدور بیانیه «گام دوم» در چهلمین سالگرد انقلاب در سال ۹۷ جهاد بزرگ تبیین بود که ایشان انجام دادند. نکاتی که ایشان از موضع دفاع از حق و افشای طراحی‌های پیچیده دشمنان انقلاب و اسلام مطرح می‌کنند توسط رسانه‌های بیگانه و کسانی که تمام وقت خود را می‌گذارند که اشکالی به حرف ایشان وارد کنند بلافاصله ممکن است مورد هجوم قرار گیرد، ولی ایشان ملاحظه این موارد را نمی‌کنند، بلکه به ادای تکلیف فکر می‌کنند. در «جهاد تبیین» نوعی تکلیف‌گرایی الهی بسیار عمیقی وجود دارد، همان‌گونه که حضرت امام رحمه‌الله‌علیه بر روی تکلیف الهی بسیار تأکید داشتند. «جهاد تبیین» مصداق تکلیف‌گرایی است که امیدواریم همه مخاطبان بتوانند در این جهت وارد شوند.

۱ - مفهوم شناسی

ترکیب دو واژه «جهاد» و «تبیین» از سوی رهبر معظم انقلاب، به صورت توأمان به معنای تلاش جهت مقابله با اهداف دشمن، جهت غبار آلوده کردن ذهن جوانان و عموم مردم است. چراکه واژه‌ی «جهاد» عبارت است از مبارزه و تلاش و کوشش در راه پیشبرد هدفی که با درگیری با دشمن همراه است؛ بر این اساس هر تلاش و کوششی جهاد نخواهد بود. زیرا از شرایط اصلی جهاد، مقابله با حرکت خصمانه و غرض آلود دشمن است.

واژه‌ی «تبیین» به معنای روشنگری، بیان منطقی، مستدل و دور از هیاهو و جنجال است. زیرا مساله «تبیین» و بیان حقیقت، از عمده اهداف انبیاء الهی بوده است. چراکه عدم شناخت حقیقت، عامل مهم گمراهی انسان است. به همین جهت بایستی حقیقت را آشکار کرده و گره‌های ذهنی را باز نمود. بر این اساس جهاد فکری نیز از انواع جهاد بوده و باید دشمنی را که ممکن است از طریق انحراف فکر و اندیشه‌ها، انسان را در ورطه‌ی خطا و اشتباه انداخته و عنصر جوان و عموم مردم را غافل نماید؛ از آن جلوگیری نمود.

۲ - اهمیت و جایگاه

مساله «جهاد تبیین» به تصریح قرآن کریم اهمیتی بسیار ژرف دارد، چراکه هم جنبه‌ی الهی دارد، هم جنبه‌ی انسانی دارد. بدین بیان که تبیین، دستگیری از دل و ذهن انسان‌هایی است که دچار عدم علم، شک و جهالتند. به همین جهت مواجهه با حرکت گمراه‌کننده‌ای که هدف دشمن بوده و فکر، ذهن جوان و عموم مردم را در ابهام و شک نگه می‌دارد؛ از مسیر جهاد تبیین، قابل جلوگیری و خنثی کردن است. زیرا بر اساس قرآن کریم مهم‌ترین وظیفه تبلیغ و تبیین است به‌گونه‌ای که آیت الله خامنه‌ای در بیان اهمیت این موضوع می‌فرماید: *شما روایت کنید حقایق جامعه‌ی خودتان و کشور خودتان و انقلابتان را. شما اگر روایت نکنید، دشمن روایت می‌کند؛ شما اگر انقلاب را روایت نکنید، دشمن روایت می‌کند؛ شما اگر حادثه‌ی دفاع مقدس را روایت نکنید، دشمن روایت می‌کند، هر جور دلش می‌خواهد؛ توجیه می‌کند، دروغ می‌گوید آن هم ۱۸۰ درجه خلاف واقع؛ جای ظالم و مظلوم را عوض می‌کند.*

در ماجرای مجاهدت‌های حضرت زینب کبری (سلام‌الله‌علیها)، این بزرگوار جهاد تبیین و جهاد روایت را، راه انداخت؛ نگذاشت و فرصت نداد که روایت دشمن از حادثه غلبه پیدا کند؛ کاری کرد که روایت او بر افکار عمومی غلبه پیدا کند. با توجه به مطالبی که در اهمیت جهاد تبیین، عنوان شد می‌توان به این مهم اشاره نمود که تفکر اسلامی بر مبنای آیه‌ی شریفه **فَأَنمَّا عَلَيْكَ أَلْبَلَاغٌ** اهمیت و جایگاه تبیین در روش اندیشیدن جامعه است. چرا که یکی از مهمترین حرکت‌های جهادی ائمه (علیهم‌السلام) بر اساس حدیث شریف **رَحِمَ اللَّهُ عَبْدًا أَحْيَا أَمْرَنَا**. جهاد تبیین بوده و بر آن تاکید ورزیده‌اند.

۳ - ثمره و آثار تبیین

تبیین به‌صورت مجاهدانه اگر در بستر فکر و اندیشه‌ی اسلامی و رعایت شرایط، شاخصه‌ها و مؤلفه‌های آن، که در ادامه به آن‌ها اشاره خواهد شد، صورت پذیرد آثاری ژرف در عرصه‌های سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و ... به‌دنبال خواهد داشت که برخی از آن‌ها عبارتند از:

۳،۱ - جلوگیری از تحریف

یکی از جلوه‌های مبارزه با تحریف «جهاد تبیین» است. به‌این بیان که امروز دشمن، به دنبال تحریف حقایق در چشم مردم است تا بتواند عمل و بازو و اراده‌ی مردم را به‌سمت گمراهی بکشاند؛ که یکی از نمونه‌های آن تطهیر رژیم طاغوت، رژیم پهلوی است.

در حالی که سم‌پاشی و تشویش اذهان و افکار جوانان و پوشاندن چهره‌ی تابناک اسلام و منحرف ساختن جوانان با عناوین فریبنده و رنگارنگ، از مهمترین آسیب‌های فکری بود که توسط رژیم پهلوی رقم می‌خورد. بر این اساس امروز همه‌ی افراد، - چه کسانی که بیاناتشان در حوزه‌های وسیع کاربرد دارد، چه کسانی که در حوزه‌های کوچکتر سخنانشان مؤثر واقع می‌شود - اگر دیدند حقایق و محکمت‌های اسلام و انقلاب مورد تحریف قرار می‌گیرد، وظیفه دارند تبیین کنند.

امام خمینی (ره) در تحلیل انحراف به سه حوزه فردی، اجتماعی و سیاسی توجه دارد؛ در تحلیل انحراف فردی طبق آموزه‌های قرآن کریم معتقد بود انسان مختار است که میان صراط مستقیم و راه کج، یکی را انتخاب کند و اگر از راه راست دور شود، منحرف است. همچنین تخطی از دین و احکام دینی، اعمال خلاف اخلاق و هر کاری را که مورد رضایت خدا نباشد، عامل انحراف می‌دانست، بنابر نظر ایشان، چنین انحرافی برخاسته از خودخواهی است که در حب دنیا تجلی کرده است و انسان را به کج‌روی و خطا می‌کشاند به باور امام خمینی تربیت نکردن نفس موجب بیماری‌های گوناگون روحی و فساد اخلاقی و انحراف می‌شود، در این راه علم و دانش، بدون توجه به خدا و معنویت و برای کسب مال و مقام، نیز موجب انحراف است.

امام خمینی (ره) در تحلیل انحراف اجتماعی نیز بر این باور است که جامعه متشکل از فرد فرد انسان‌هاست و چنان‌که انحرافات فردی برطرف شود، جامعه نیز از لغزش و کج‌روی در امان می‌ماند از این‌رو ایشان بر رعایت قانون در جامعه اسلامی توسط تمامی اعضای آن، اعم از مسئولان و مردم تاکید می‌کرد و اساس عامل کج‌روی را شکستن قوانین جامعه می‌دانست. از سوی دیگر از نظر امام خمینی (ره) انحراف فکری و فرهنگی، خطرناک‌ترین نوع انحراف است و فراموش کردن اهداف اصلی و مشغول شدن به مسائل فرعی و اختلاف بر سر آن را از مصادیق انحراف فکری می‌دانست. همچنین امام خمینی (ره) در بعد سیاسی، ضمن تاکید بر حکومت عادل و صالح، انحراف ملت‌ها را برخاسته از انحراف حکومت‌ها می‌شمرد و ریشه انحراف حاکمان را گرفتاری در هواهای نفسانی، وابستگی به شرق و غرب و تلقی جدایی دین از سیاست ارزیابی می‌کرد از دیدگاه ایشان روی کار آمدن خاندان پهلوی و جایگزینی و ترویج فرهنگ غربی به جای فرهنگ اسلامی از جمله عوامل مؤثر در شکل‌گیری انحرافات و کج‌روی‌های سیاسی بوده است.

۳،۲ - ایجاد گفتمان

ارائه تبیین صحیح و جامع، گفتمان جدیدی را در موضوعات و مسائل مختلف ایجاد می‌کند که عامل مهمی است جهت عملیاتی شدن ارزش‌های انقلاب که ریشه در مبانی محکم دین دارند. به این معنا که یکی از نتایج تبیین،

باعث شکل‌گیری گفتمان در جامعه می‌شود که تاثیر ژرفی در تحقق پیدا کردن آرمان‌ها و ارزش‌های انقلاب دارد. به‌همین جهت امام خمینی جهت به‌ثمر نشانیدن نهضت و انقلاب مردمی، همه‌ی تاثیرگذاران در این جریان را به تبیین جنایت‌های شاه و داشته و آن را به‌عنوان مساله‌ای عقلی، شرعی و جدانی تکلیف می‌نماید. زیرا ایجاد یک فکر، یک گفتمان، یک جریان فکری در جامعه، به دست خواص و اندیشمندان جامعه است؛ آن‌ها هستند که می‌توانند فکر ملت‌ها را به سمتی جهت داده و هدایت نمایند که مایه‌ی نجات ملت‌ها شود؛ و این مهم با تبیین لازم - تبیین منطقی، تبیین عالمانه و دور از زیاده‌روی‌های گوناگون - حاصل می‌شود؛ با زبان صحیح، با زبان علمی و منطقی و با زبان خوش، بایستی این مطالب را منتقل کرد.

۳,۳ - حفظ پشتوانه اجتماعی

از دیگر آثار تبیین با لحاظ شیوه‌ها و شرایط مطلوب آن، حفظ حضور مردم در صحنه‌های مهم اجتماعی است. زیرا اگر تبیین به‌هنگام و درست انجام پذیرد، اهداف دشمن جهت نا امیدسازی، شک و تردید و بدبینی به نظام اسلامی در بین جمعیت جوان و عموم جامعه، از بین خواهد رفت. چراکه غفلت از حیل‌های دشمن، فرصت‌آفرین بوده و این مهم در توصیه‌های حضرت امیر (علیه‌السلام) مورد تاکید قرار گرفته است.

زیرا آن حضرت (صلوات‌الله‌علیه) در این خصوص می‌فرماید: «مَنْ نَامَ لَمْ يَنْمَ عَنهُ؛ آن‌که به خواب رود، (بداند که) دشمن او نخواهد است.»

بر این اساس جهت حفظ پشتیبانی‌های مردمی بایستی روشنفکران، نویسندگان، شاعران علمای دین - که وظیفه‌ی سنگین‌تری دارند - این مهم را برای مردم تبیین کنند که در کجای راه قرار دارند و ایشان را آگاه و با بصیرت نگه دارند.

۳,۴ - از بین رفتن مشکلات

هنر تبیین اگر به‌هنگام، توسط علما، اهل فرهنگ و ادب که با دل‌ها و افکار ملت‌های مسلمان سر و کار دارند، درست و منطقی صورت پذیرد؛ اراده و توانمندی‌های مردم، مشکلات و سختی‌ها را مرتفع خواهد نمود.

۴ - مصادیق تبیین

کارکردها و مصادیق جهاد تبیین اگر با تکیه بر اسناد و تاریخ واقعی و همچنین فعالیت‌های انجام گرفته نسبت به آن صورت پذیرد، بسیاری از گره‌هایی که در ذهن عموم مردم پدید خواهد آمد را، از بین خواهد برد. بدین جهت در این خصوص، می‌توان به برخی از مصادیق بسیار مهم که در جامعه به تبیین نیاز دارد، اشاره نمود:

۴,۱ - دستاوردهای انقلاب و کارآمدی نظام

دستاوردهای انقلاب حقیقتاً عظیم و شگفت‌آور است؛ البته متأسفانه در تبیین این دستاوردها، کار کمی صورت پذیرفته است. زیرا دشمنان به‌شدت در تلاشند که ناکارآمدی نظام اسلامی را القا کنند. به‌همین جهت در تبلیغات خود سعی می‌کنند دستاوردها را کوچک نشان داده و آنچه را که این ملت به‌دست آورده، از قلم بیندازند. بنابراین تبیین دقیق دستاوردهای انقلاب اسلامی و میزان کارآمدی و موفقیت آن، نقش بسیار مهمی در جهت تحکیم پایه‌های مردمی نظام و حفظ و تداوم آن دارد.

۴,۲ - ظرفیت‌های نظام و انقلاب

تبیین و تکیه بر ظرفیت‌های داخلی، نظیر اقتصاد مقاومتی، تولید ملی - داخلی و اولویت دادن به آن، ظرفیت نیروی انسانی جوان، که با جدی گرفتن آن - در حوزه‌های گوناگون فرهنگی، سیاسی، اجتماعی و امنیتی - و کمک مردم، کارها رو به اصلاح خواهد رفت. به‌همین جهت این مهم، مورد تاکید و تبیین امام خمینی (قدس سره) نیز بوده است.

چراکه قرآن کریم، در آیه‌ی **وَلَا تَهِنُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَنْتُمُ الْأَعْلَوْنَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ**

به این موضوع اشاره نموده است. بر این اساس، تبیین ضرورت نگاه به داخل کشور برای حل مشکلات، باید جزء واضحات و بیّنات فکری مردم بشود. باید این قدر گفته بشود، تبیین بشود که به‌صورت یک گفتمان قطعی درآید.

۴,۳ - تاریخ معاصر و مشروطه

تاریخ‌نگاری مشروطه به صورت مستند و قوی، یکی از مسائلی است که باید درست تبیین شود و در سطوح مختلف - چه در سطوح دانش‌آموزی و دانشگاهی، چه در سطوح تحقیقی - پخش و منتشر شود. زیرا کشوری که دوپست سال از جوانب گوناگون بر آن فشار آورده شده تا همه‌ی خصوصیات ممتاز یک ملت بزرگ را در آن بکوبند و ضعیف و سرکوبش کنند؛ حقایق آن نیاز به تبیین دارد.

۴,۴ - دشمنی‌های استکبار

شناخت و شناساندن دشمن به جامعه و عموم مردم یکی از کارهای لازم و ضروری است. زیرا بعد از شکل‌گیری انقلاب اسلامی، ساختار سیاسی، در نظم سیاسی حاکم بر دنیا، شکسته شد و انقلاب اسلامی این «ساختارشکنی» را پدید آورد. از همین رو دشمن در مقابل این ساختارشکنی بیکار نشست و از طریق جنگ، تحریم، فحش و تهمت، نفوذ و توطئه و... به دنبال تضعیف نظام و ضربه زدن به آن بوده و هست؛ که این موضوع بایستی برای نسل نوپدید و جوان تبیین شود. بر این اساس شناخت آن که عبارت از آمریکا، رژیم صهیونیستی و دستگاه استکبار است؛ لازم است. زیرا هنگامی که فضای کشور، از ضدیت با دولت متجاوز آمریکا - به صورت تبیین شده - پُر باشد، این دولت نمی‌تواند در سیاست اقتصاد و فرهنگ جامعه دخالت داشته باشد.

۴,۵ - خطر نفوذ

غالباً عموم مردم یا حتی بسیاری از خواص مطلع نمی‌شوند که برنامه‌ی نفوذ در کشور، یک برنامه‌ی جدی استکبار است. این موضوع با دو هدف از سوی دشمن صورت می‌پذیرد؛ در مرحله اول محاسبات مسئولان را عوض و تغییر داده تا به این نتیجه برسد که فلان رابطه را قطع کند، فلان رابطه را ایجاد کند. هدف بعدی تغییر دادن باورهای مردم نسبت به اسلام سیاسی، انقلاب و وظایفی که مردم در قبال آن دارند. همچنین به فراموشی سپردن

خیانت‌های غرب یکی دیگر از اهداف جریان نفوذ است. بنابراین این مسائل همچون جنگ، تحریم، نفوذ، و... بایستی تبیین بشود.

۴,۶ - حفظ وحدت

سیاست تفرقه برای دشمنان اسلام، از هر جنگ نظامی یا حرکت سیاسی و چالش اقتصادی با صرافه‌تر است. به‌همین جهت سیاستمداران، نخبگان علمی و فرهنگی، نویسندگان، شعرا و هنرمندان بایستی روی این نقطه تکیه نموده و همه‌ی مسلمان‌ها با این شعار حفظ وحدت به هم نزدیک شوند.

۴,۷ - اندیشه‌ی مقاومت

نظریه و اندیشه‌ی مقاومت را در مقابل دشمن قوی پنجه تبلیغ (تبیین) کنید، ترویج کنید. بدین جهت که بعضی تصور نکنند که چون دشمن بمب دارد، موشک دارد، دستگاه‌های تبلیغاتی دارد و از این قبیل، ما عقب‌نشینی کنیم؛ نخیر، نظریه‌ی مقاومت، یک نظریه‌ی اصیل و درست است؛ هم در مقام نظر، هم در مقام عمل؛ از لحاظ نظری و از لحاظ عملی - از هر دو جهت - باید ترویج شود.

۴,۸ - تکیه بر توان داخلی

علاج تحریم‌ها، عقب‌نشینی و مذاکره با دشمن نیست! بلکه علاج واقعی آن، تکیه بر توانایی‌های ملی، وارد کردن جوانان به میدان و احیای ظرفیت‌های فراوان کشور، و در یک کلام عمل به ارکان اقتصاد مقاومتی یعنی درون‌زایی و برون‌گرایی است.

۴,۹ - سبک زندگی اسلامی

مسئله‌ی سبک زندگی اسلامی ایرانی که مطرح شده است، یکی از موضوعاتی است که باید مورد تبیین و بررسی قرار گیرد؛ چراکه نیازمند تبیین است. زیرا وجود سبک زندگی غلط، ناشی از مشکلات فرهنگی است و این فرهنگ حاکم بر ذهن‌ها است که در عمل، این مشکلات را به وجود می‌آورد. چراکه زندگی‌های تقلیدی، زندگی‌های تجملاتی و اشرافیگری، غالباً منشا و ریشه‌ی فرهنگی دارد. یکی دیگر از جلوه‌های سبک زندگی غلط، نگاه و منطق غرب و روش آن‌ها در مورد زن است که بر اساس مبانی دینی آنان به زن ظلم می‌کنند. زیرا بر اساس منطق قرآن زن و مرد از لحاظ ارزش‌های انسانی برابرند.

۵ - الگوهای تبیین

یکی دیگر از موضوعات بسیار مهم و ضروری شناخت الگوهای «جهاد تبیین» است. زیرا اساس تبیین، برای حرکت کردن و جهت پیدا کردن در مسیر حقیقی و واقعی اسلامی است. بر همین اساس بایستی ضمن آشنایی با مفاهیم آن، موضوعاتی که به تبیین نیاز دارد را، «تبیین» نمود؛ و این مهم هنگامی صورت می‌پذیرد که با الگوهایی که می‌تواند تبیین را در مدار صحیح و منطقی قرار دهد، همراه شود. با توجه به این موضوع، می‌توان انبیای الهی را از سرسلسه‌داران تبیین یاد نمود؛ چراکه امیرالمؤمنین (علیه‌السلام) در خصوص علت بعثت پیامبران فرموده است: «يُذَكِّرُوهُمْ مَنْسِيَّ نِعْمَتِهِ وَ يَحْتَجُّوْا عَلَيْهِمْ بِالتَّبْلِيغِ؛ حجت را بر مردم تمام کنند، سخن حق را به گوش آنها برسانند، حقیقت را برای آنها آشکار کنند». زیرا تبیین و بیان از مهمترین وظایف پیغمبران است.

رسول خدا (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم) که مهمترین کار او دعوت به حق و حقیقت، و جهاد در راه این دعوت بود؛ او با همین مدل موفق شد در میدان‌های نبرد و دعوت، جامعه‌ی اسلامی را پیش برد تا به اوج عزت و اقتدار رسانده و به قدرت اول دنیا تبدیل کند. پس از ایشان (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم) حضرت علی (علیه‌السلام) عهده‌دار موضوع

«تبیین حقایق اسلامی» بود که یکی از خصوصیات حکومت او، همین مساله است که در خطبه‌ها و نامه‌های نهج البلاغه، تبلور یافته است.

این رشته، یعنی خط جهاد و مبارزه توسط ائمه (علیهم‌السلام) در تمام دوران ۲۵۰ ساله در شکل‌های گوناگون استمرار داشته است و هدف از آن تبیین اسلام ناب و تفسیر صحیح قرآن و مساله‌ی امامت بوده است؛ که در پی آن جامعه اسلامی که هدف پیامبر معظم اسلام (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم) بوده، تشکیل شود.

در همین خصوص می‌توان به الگوهای تبیینی دیگری در صدر اسلام، نظیر جناب عمار یاسر در آوردگاه صفین، بازماندگان نهضت عاشورا در کوفه و شام، اشاره نمود. چراکه امام خمینی نیز با الگو گرفتن از همین جریان وارد صحنه شد و اصول خود را برای مردم تبیین نمود و آنان را به ایمان روشن بینانه و آگاهانه رساند. همچنین شهدایی مانند مدنی، بهشتی و مطهری، با پیروی از همین الگو اهداف و حقایق دینی را مورد تبیین قرار دادند و در همین مسیر جان سپردند.

۶ - الزامات اخلاقی و محتوایی

آشکار کردن حقایق و واقعیت‌ها با تبیین منطقی و با پشتوانه‌ی اسناد متقن، همراه با اخلاق اسلامی قابل تحقق و اجرا است. زیرا جهاد تبیین، در مقابل حرکت دشمن قرار دارد و مورد وصیت و تاکید امیرالمؤمنین (علیه‌السلام) نیز قرار گرفته است.

چراکه آن حضرت در وصیتی خطاب به حسنین (علیهما‌السلام) فرموده است: **اللَّهُ اللَّهُ فِي الْجِهَادِ بِأَمْوَالِكُمْ وَ أَنْفُسِكُمْ وَ أَلْسِنَتِكُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ؛** خدا را خدا را در باره جهاد با اموال و جانها و زبان‌های خویش در راه خدا.

بر همین اساس تبیین مجاهدانه هنگامی صورت خواهد پذیرفت که با الزامات اخلاقی مبتنی بر دین، همراه باشد. پس از شناخت ضرورت جهاد تبیین، به‌عنوان یک الگوی دینی که در سیره‌ی انبیاء و اولیاء الهی ریشه دارد، اشاره

کردن به برخی از الزامات اخلاقی آن ضرورت دارد؛ که در این بین می‌توان به این امور اشاره نمود:

۶،۱ - توکل و اخلاص

تبیین حقایق، با توجه به ضرورت انکار ناپذیر آن باید در مرتبه‌ی نخست با توکل به خدای تعالی و امداد جستن از او آغاز شود؛ زیرا یکی از راه‌های پایداری در مقابل توطئه‌های دشمن، ایمان به خدا و اعتماد به وعده‌های الهی است. به این بیان که بر اساس وعده‌ی خداوند کسی که دین خدا را نصرت و یاری کند، خدای متعال او را تنها نخواهد گذاشت و او را موفق و پیروز خواهد کرد. چراکه این جهاد، جهادی است که اخلاص لازم دارد؛ زیرا رفتار و افعال انسان هرگاه با «اخلاص» توأمان شود، (حجم معنوی پیدا می‌کند) و یکی از ویژگی‌های آن، این است که به منزله‌ی روح عمل است.

۶،۲ - تقوای قلم و زبان

یکی از موضوعاتی که باید در جامعه گسترده شود، «ادب اسلامی» است، بویژه ادب در سخن گفتن؛ که مورد اهتمام جدی ائمه (علیهم‌السلام) قرار داشته است.

زیرا حضرت امیر (علیه‌السلام) در بیانی خطاب به یاران خود فرموده است: **أَنْتِي أَكْرَهُ لَكُمْ أَنْ تَكُونُوا سَبَّابِينَ وَ لَكِنَّكُمْ لَوْ وَصَفْتُمْ أَعْمَالَهُمْ وَ ذَكَرْتُمْ حَالَهُمْ كَانَ أَصُوبَ فِي الْقَوْلِ وَ أْبْلَغَ فِي الْعُذْرِ؛** من دوست ندارم که شما دشنام دهنده باشید؛ ولی اگر اعمال زشتشان را شرح دهید و احوال آنها را بیان کنید به گفتار صحیح نزدیک‌تر و برای اتمام حجت رساتر است.

بنابراین در اظهارات، در صحبتها، قول به غیر علم، غیبت، تهمت و بدگویی و بدزبانی نباید باشد. از طرفی رعایت اخلاق و ادب اسلامی در نوشته‌ها نیز امری لازم است؛ به این بیان که مطبوعات و رسانه‌ها بایستی از اختلافات جزئی و غیر اصولی پرهیز نموده و به شایعه‌سازی، شایعه‌پراکنی تهمت، دامن نزنند.

۶,۳ - پرهیز از سیاه‌نمایی

انتقاد از تصمیم‌های مدیران و عملکرد آنان، باید منصفانه و به‌دور از مبالغه و سیاه‌نمایی باشد. زیرا به نسل جوان باید بیشتر امید داده شود؛ چراکه سیاه‌نمایی و ناامیدسازی و آینده را تاریک نشان دادن سمی مُهلک است. بنابراین نقد باید منصفانه، عاقلانه و مسئولانه باشد.

۶,۴ - شجاعت و حریت در بیان

افرادی که به دنبال تبیین حقایق و واقعیت‌های جامعه هستند بایستی با بکارگیری الزامات اخلاقی بیان شده در خصوص «جهاد تبیین»، مطالب خود را با روشن‌بینی، بلندنظری و همراه با عمق و با شجاعت کامل در بیان ارائه نمایند؛ و این مهم بدین جهت است که نباید هیچ‌گونه تقیّه‌ای در بیان اهداف، ارزش‌ها و مبانی کرد. زیرا باید حقایق را بیان نموده و در روش‌های خود تجدید نظر کنیم و ببینیم چه کاری باید انجام داده می‌شده که نشده، و چه کاری نباید انجام می‌گرفته که انجام گرفته است.

۷ - نتیجه‌گیری

جهاد تبیین به‌عنوان یک مسأله‌ی امید بخش و وحدت آفرین می‌تواند حوزه‌های گوناگون فکری در میان اقشار مختلف جامعه را به یکدیگر پیوند داده و بخش زیادی از تحریف‌هایی که در اثر جهل و نفوذ فکری دشمن بوجود آمده است را از میان بردارد. چراکه این مهم با توجه به مطالبی که پیشتر به آن اشاره شده است، ریشه در سیره‌ی فردی، اجتماعی و سیاسی تمام انبیاء و اولیاء الهی دارد. به این بیان که به تصریح آیات و حینانی قرآن از مهمترین وظایف همه‌ی انبیاء مبارزه با جهل و نادانی و آشنا کردن بشر با حقایق آفرینش و قرار دادن آنان در مسیر عبودیت و بندگی بوده است؛ و این هدف همواره با مخالف‌های دشمنان رو به رو بوده است که پیامبران و اولیاء الهی در این راه با مبارزه مستمر در جهت آگاه ساختن همه‌ی افراد بشر برآمده‌اند.

بنابراین «جهاد تبیین» به‌عنوان یک فریضه‌ی قطعی، ضمن آنکه بر همگان لازم و ضروری است می‌تواند تحریف‌های پدید آمده توسط رسانه‌های دشمن را بزدايد و گفتمانی درست، منطقی و مستدل با حفظ پشتوانه اجتماعی در مسیر از بین بردن مشکلات، رقم بزند؛ و این مهم در صورتی تحقق خواهد یافت که مصادیق عنوان شده در جهاد تبیین با رعایت الزامات اخلاقی آن به جامعه تزریق شود.

فهرست منابع

۱. قرآن کریم
۲. پایگاه اطلاع رسانی دفتر حفظ و نشر آثار مقام معظم رهبری (مدظله).
۳. دانشنامه حوزوی. جهاد تبیین.
۴. خامنه‌ای، سیدعلی، ارمغان، تحقیق موسی هلودی، تهران، انتشارات انقلاب اسلامی، ۱۳۹۸ش.
۵. خامنه‌ای، سیدعلی، انتخاب صالحان، تهران، انتشارات انقلاب اسلامی، ۱۳۹۸ش.
۶. خامنه‌ای، سیدعلی، جهاد تبیین، تحقیق سعید صلح میرزایی، تهران، انتشارات انقلاب اسلامی، ۱۴۰۰ش.
۷. خامنه‌ای، سیدعلی، هم‌زمان حسین (علیه‌السلام)، تهران، انتشارات انقلاب اسلامی، ۱۳۹۷ش.
۸. خمینی، روح‌الله، صحیفه امام، تهران، موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، ۱۳۸۹ش.
۹. صبحی، صالح، نهج البلاغه، تحقیق جمعی از راویان، قم، مرکز البحوث الاسلامیه، ۱۳۷۴ش.
۱۰. طباطبایی، محمدحسین، المیزان فی تفسیر القرآن، قم، اسماعیلیان، بی‌تا
۱۱. کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، تهران، دار الکتب الإسلامیه، ۱۴۰۷ق.

خود آزمایی

الف. سوالات چهار گزینه ای

۱. در قبال جهاد تبیین کدام گروه مسوولیت بیشتری بر عهده دارد؟
الف. نخبگان ب. دانشگاهیان ج. مسوولان د. همه آحاد جامعه
۲. کدام گزینه مصداق تبیین به حساب نمی آید؟
الف. روشنگری ب. بیان حقیقت و واقعیت
ج. ارایه تحلیلهای مغرضانه از رویدادها د. پیشگیری از تحریف و کج فهمی
۳. در آیه شریفه هَذَا بَيَانٌ لِلنَّاسِ چه کسی به عنوان تبیین گر معرفی شده است؟
الف. پیامبران ب. مردم ج. امامان د. قرآن کریم
۴. تبیین مبنای تفکر انقلاب اسلامی در واقع امتداد
الف. تبیین حقایق کشور و اسلام توسط امام خمینی (ره) است.
ب. روشنگری پیامبران و صالحان است.
ج. مسیر پیشرفت و تعالی جامعه است
د. حضور مردم و جوانان است.
۵. معنای عمیق تبیین در کنار تمامی موارد زیر تحقق می یابد به جز
الف. گفتمان سازی ب. مطالبه گری ج. نقد منصفانه د. طرد مخالفان
۶. تبیین جهاد است؛ جهادی که وظیفه همه به خصوص،، و است.
الف. علما، اساتید، نخبگان، رسانه ها ب. علما، روحانیت، اساتید، رسانه ها
ج. فرهیختگان، اساتید، دانشجویان، مردم د. فرهیختگان، روحانیت، اساتید، رسانه ها
۷. از آنجا که جهاد حرکتی انقلابی است، جهاد تبیین در مقابله با قرار میگیرد.
الف. محافظه کاری ب. نقد وضعیت موجود ج. طرد مخالفتها د. نادیده گرفتن معایب
۸. در جهاد تبیین و حرکت آتش به اختیار چه عاملی اصل زیربنایی محسوب میشود؟
الف. عقلانیت ب. محاسبه گری ج. تعجیل در اقدام د. حرکت خودجوش
۹. امام خمینی (ره) بر در تبیین و روشنگری تاکید داشتند.
الف. ادای تکلیف ب. تکلیف گرایی الهی ج. حرکت خودجوش د. مقابله با مخالفان
۱۰. عبارت است از مبارزه و تلاش و کوشش در راه پیشبرد هدفی که با درگیری با دشمن همراه است.
الف. تبیین ب. روشنگری ج. جهاد د. مقابله

ب. سوالات صحیح و غلط: مشخص کنید کدام یک از جملات زیر با توجه به متن صحیح و کدام غلط است.

۱. واژه‌ی «تبیین» به معنای روشنگری، بیان منطقی، مستدل و دور از هیاهو و جنجال است.
۲. مساله «جهاد تبیین» به تصریح قرآن کریم اهمیتی بسیار ژرف دارد، چراکه هم جنبه‌ی الهی دارد، هم جنبه‌ی انسانی دارد.
۳. تبیین اگر در بستر فکر و اندیشه‌ی اسلامی صورت پذیرد آثاری ژرف در عرصه‌های اقتصادی و فرهنگی به‌دنبال خواهد داشت.
۴. اگر حقایق و محکمت‌های اسلام و انقلاب مورد تحریف قرار می‌گیرد، فقط علما و روحانیت وظیفه دارند تبیین کنند.
۵. علم و دانش، بدون توجه به خدا و معنویت و برای کسب مال و مقام، نیز موجب انحراف است.
۶. فراموش کردن اهداف اصلی و مشغول شدن به مسائل فرعی و اختلاف بر سر آن را از مصادیق انحراف فکری به حساب نمی‌آید.
۷. یکی از نتایج تبیین، شکل‌گیری گفتمان در جامعه است که تاثیر اندکی بر تحقق آرمان‌ها و ارزش‌ها دارد.
۸. حتی اگر تبیین به‌هنگام و درست انجام پذیرد، اهداف دشمن جهت ناامیدسازی، شک و تردید و بدبینی به نظام اسلامی در بین جمعیت جوان، از بین نخواهد رفت.
۹. تبیین دیرهنگام توسط علما، اهل فرهنگ و ادب که با دل‌ها و افکار ملت‌های مسلمان سر و کار دارند هم باید درست و منطقی صورت پذیرد.
۱۰. با تکیه بر ظرفیت‌های داخلی حداقل برخی از امور فرهنگی، سیاسی، اجتماعی و امنیتی و کمک مردم، رو به اصلاح خواهد رفت.

ج. بحث آزاد و فعالیت گروهی

۱. چند مورد از مصادیق تبیین در جامعه را نام ببرید که خنثی‌کننده توطئه دشمنان علیه کشور است؟
۲. در تبیین دستاوردهای نظام سلامت و خدمت‌رسانی چه مولفه‌هایی باید مدنظر قرار گیرد؟
۳. با توجه به تعالیم قرآن کریم باید با مخالفان چگونه به روشنگری و بیان حقیقت پرداخت؟
۴. خطر نفوذ دشمن را باید چگونه برای نسل جوان تشریح کرد؟
۵. چه راهکارهایی برای استقرار جهاد تبیین در نظام سلامت توصیه می‌کنید؟